

กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นพลเรือนในศาลทหาร Law Protecting Rights of Civilians Accused and Defendant Persons in Military Court

จिरายูท เย็นศิริกุล*

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

Jirayuth Yensirikul

Faculty of Law Rangsit University

Lak hok Sub-District, Mueang District, Pathum Thani Province, 12000

Email: jirayuth208@gmail.com

Received: August 16, 2022

Revised: November 11, 2022

Accepted: November 15, 2022

บทคัดย่อ

ในขณะที่สถานการณ์บ้านเมืองปกติ ศาลทหารมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของทหาร ซึ่งในยามสงคราม หรือในขณะที่บ้านเมืองมีสถานการณ์ฉุกเฉิน ศาลทหารมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญากับพลเรือนที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของทหารด้วย อย่างไรก็ตาม กระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีอาญาของศาลทหารมักจะเข้มงวดรวดเร็วกว่ากระบวนการพิจารณาและพิพากษาของศาลพลเรือน เช่น สิทธิที่จะมีทนายและสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของผู้ต้องหาในศาลทหารจะน้อยกว่าหรือไม่มีเลยเมื่อเทียบกับสิทธิเหล่านั้นในศาลพลเรือน

การวิจัยนี้พิจารณาว่าพลเรือนและทหารมีความแตกต่างกัน พลเรือนจึงไม่ควรที่จะตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎที่เข้มงวดเหมือนทหาร ดังนั้น พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 จึงควรได้รับการแก้ไขให้คำนึงถึงความแตกต่างดังกล่าว โดยให้สิทธิมากขึ้นแก่ผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นพลเรือนในศาลทหาร เช่น สิทธิในการมีทนาย และการอุทธรณ์คำพิพากษา เหมือนเช่นที่กำหนดไว้ในกฎหมายของประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และสาธารณรัฐประชาชนจีน

คำสำคัญ: สิทธิผู้ต้องหาและจำเลย, พลเรือน, ทหาร, ศาลพลเรือน, ศาลทหาร

* เรืออากาศโท, รองผู้บังคับกองร้อยสนับสนุน กองพันปฏิบัติการพิเศษ 1 กรมปฏิบัติการพิเศษ กองทัพอากาศ.

Abstract

In time of peace, military courts have power to consider and decide criminal cases of soldiers. However, in time of war or national emergency, military courts also have power to consider and decide criminal cases of civilians too. Nevertheless, the procedures for consideration and decision of military courts are more stringent and brief than procedures for consideration and decision of civilian courts; such as right to counsel and right to appeal decisions of accused persons in military courts are less than or nil comparing to those rights in civilian courts.

This research considers that civilians and soldiers are different. Civilians should not be subject to stringent rules as soldiers. Therefore, the Act on the Charter of Military Courts B.E. 2498 should be amended to take into account the difference by according more rights to accused and defendant civilians in military courts, such as right to counsel and right to appeal decisions, in the same manner as provided in the laws of many developed countries, for instance United States of America, Canada, and People Republic of China.

Keywords: rights of accused and defendant persons, civilians, soldiers, civilian courts, military courts

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาลทหาร เป็นองค์กรตุลาการที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้บรรดาทหารในทุกเหล่าทัพอยู่ในระเบียบวินัยอันดี ประพฤติตามแบบธรรมเนียมทหาร¹ เนื่องจากทหารมีหน้าที่หลักคือรักษาอธิปไตยของชาติ ป้องกันมิให้อริราชศัตรูเข้ามารุกราน รวมทั้งรักษาความสงบเรียบร้อยในชาติ บ้านเมืองจากภัยคุกคามที่เข้ามาจากทั้งภายในและภายนอกของประเทศ ทำให้ทหารต้องมีการฝึกฝน เตรียมความพร้อมในการป้องกันประเทศชาติ หรือรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งในการฝึกนั้นต้องมีการใช้อาวุธหลากหลายประเภทและมีการฝึกอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นความชำนาญในการใช้อาวุธ ด้วยเหตุนี้ทหารจึงต้องมีวินัยทหารมากำกับอย่างเคร่งครัด² เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ทหารไปกระทำความผิดต่อผู้อื่น เพราะหากทหารกระทำความผิดและมีการใช้อาวุธก็อาจส่งผลให้เกิดเป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงได้ ดังนั้นศาลทหารจึงมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารและคดีอื่น ๆ ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เพื่อลงโทษทหารหรือพลเรือน ซึ่งในขณะที่กระทำความผิดนั้นเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร³

เจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาทหาร คือ เพื่อประโยชน์ในการปกครองบังคับบัญชา นอกจากผู้บังคับบัญชาจะมีอำนาจลงโทษทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารแก่ทหารที่กระทำความผิดวินัยแล้ว ในกรณีที่ทหารกระทำความผิดอาญาทหารตามที่กำหนดไว้ หากผู้บังคับบัญชาพิจารณาเห็นว่าเป็นการเล็กน้อยไม่สำคัญ ก็ให้ส่งลงโทษแทนการฟ้องศาลได้ ทำให้ทหารมีความเกรงผู้บังคับบัญชามากยิ่งขึ้น เพื่อควบคุมทหารให้อยู่ในวินัยทหาร เนื่องจากทหารเป็นผู้ถืออาวุธในขณะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเปิดเผยหากทหารขาดซึ่งระเบียบวินัยแล้ว ก็คงเปรียบได้กับกองโจร จำต้องมีกฎหมายพิเศษเพื่อควบคุมทหารเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะ เพื่อบัญญัติฐานความผิดอาญาทหารเพิ่มเติมนอกเหนือจากความผิดอาญาทั่วไป อีกทั้งมีการกำหนดโทษในความผิดอาญาทหาร ในอัตราที่สูงกว่าความผิดอาญาทั่วไป⁴ ซึ่งแตกต่างจากเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญา ที่มุ่งจะควบคุมการกระทำความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิด เนื่องจากกฎหมายอาญานั้นเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองบุคคลและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และมุ่งหมาย เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ของบุคคล ดังนั้น การตีความกฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัดตามตัวอักษรโดยยึดหลักว่า “ไม่มีกฎหมาย ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ” จะตีความโดยขยายความเพื่อลงโทษหรือเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดไม่ได้ ในกรณีที่มีความสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ ผู้กระทำความผิด (จำเลย หรือ

¹ พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พ.ศ. 2476 มาตรา 4.

² พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พ.ศ. 2476 มาตรา 5.

³ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ฉบับที่ 7 มาตรา 13.

⁴ สำนักงานพระธรรมนูญทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย “กฎหมายคุ้มครองการปฏิบัติการทางทหาร,” 2554, 15, <https://legal.rtaf.mi.th/web/images/law/4/1.pdf>, สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2565.

ผู้ต้องหา) ดังจะเห็นได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ดังนั้น การตีความกฎหมายอาญานั้นจึงต้องตีความโดยเคร่งครัด จะนำจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น หรือกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งหรือหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้บังคับไม่ได้ เมื่อมีข้อเคลือบคลุมหรือสงสัยจะนำมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้ไม่ได้⁵

ต่อมาในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เวลา 03:00 น. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก⁶ เนื่องจากเกิดความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศ และ ประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1) คดีความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์
- 2) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ
- 3) ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน
- 4) ความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งคณะรักษาความสงบ

แห่งชาติ เช่น การไม่ไปรายงานตัวตามคำสั่ง คสช. และการร่วมชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คน⁷ รวมถึงการโพสต์ข้อความ แชร์ข้อความ หรือการกระทำที่แสดงการต่อต้าน คสช.

จากคดี 4 ประเภทที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ศาลทหารจึงมีอำนาจในการพิจารณาคดีตามประกาศของ คสช.⁸ ซึ่งแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะเป็นพลเรือนและไม่ได้อยู่ในอำนาจของศาลทหาร โดยยึดหลักการพิจารณาประกอบกัน 3 ประการ คือ ประการแรก ฐานความผิดนั้นมีการประกาศเป็นคดีที่ต้องขึ้นศาลทหารหรือไม่ ประการที่สอง ระยะเวลา คือ ความผิดเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ตามประกาศกำหนดให้คดีขึ้นศาลทหารหรือไม่ และประการสุดท้าย พื้นที่ คือ ความผิดนั้น ๆ เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ที่มีการประกาศใช้กฏอัยการศึกหรือไม่ และแม้เขตท้องที่จังหวัดใดมีการประกาศเลิกใช้กฏอัยการศึกแล้ว โดยทั่วไปจะไม่กระทบกระเทือนถึงคดีที่ยังค้างฟ้องค้างพิจารณาในศาลทหารแห่งท้องที่จังหวัดนั้น

⁵ อริยพร โทธิใส, “หลักทั่วไปในการตีความกฎหมายแพ่งและอาญา,” *จุลนิติ* (ก.ค.- ส.ค. 53): 166-168, <http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/allVal122.pdf>, สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2565.

⁶ *ประกาศกองทัพบก ฉบับที่ 1/2557 เรื่อง การประกาศใช้พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2557*, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษ 97 ง (20 พฤษภาคม 2557), <https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=2010314>, สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565.

⁷ ศุภณัฐ บุญสด, “กระบวนการยุติธรรมทางทหารและระบบกฎหมายที่ปิดตาย : เครื่องมือในทางการเมืองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ,” *THAI LAWYERS FOR HUMAN RIGHTS*, 13 เมษายน 2559, https://tlhr2014.wordpress.com/2016/04/13/military_justice/, สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.

⁸ *ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 37/2557, เรื่อง ความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร พ.ศ. 2557*, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษ 92 ง หน้า 3 (25 พฤษภาคม 2557), <https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=2009463>, สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565.

อย่างไรก็ตามแม้ว่าศาลทหารจะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ทั้งในสถานการณ์บ้านเมืองปกติหรือไม่ปกติก็ตาม แต่บุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารนั้นก็ย่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้มีความผิดและต้องได้รับโทษ เพราะกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองบุคคลซึ่งต้องเป็นจำเลยให้พืงมีสิทธิเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพต่าง ๆ หลายประการ อาทิ หลักการในการสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง สิทธิในการให้การหรือไม่ให้การของจำเลย ระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา⁹

ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกดำเนินคดีในศาลทหาร ระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตาม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 46 วรรคสองและวรรคสาม ได้วางหลักไว้ว่า ผู้บังคับบัญชาจะสั่งควบคุมตัวทหารในระหว่างการสอบสวนดำเนินคดีได้ถึง 90 วัน ซึ่งแตกต่างจากการควบคุมผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ที่ได้วางหลักไว้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง แต่ถ้าจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวไว้นานกว่านั้น ต้องยื่นคำร้องขอหมายขังผู้ต้องหาต่อศาล ซึ่งศาลสามารถสั่งขังผู้ต้องหาติดต่อกันได้หลายครั้ง ครั้งละไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมดจะต้องไม่เกิน 84 วัน

ศาลทหารสามารถพิจารณาคดีลับหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพหรือไม่ติดใจพืง¹⁰ แต่ในการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม ศาลจะมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เฉพาะบางกรณี และในกรณีที่มิจำเลยหลายคน หากศาลมีการสืบพยานลับหลังจำเลยคนใดก็ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานลับหลังเป็นผลเสียแก่จำเลยคนนั้น¹¹

นอกจากนี้ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหาร จะต้องมีการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ซึ่ง พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2558 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 56 ที่กำหนดให้ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าจำเลยยังไม่มีทนาย ศาลมีหน้าที่ต้องตั้งทนายให้แก่จำเลยโดยไม่จำต้องคำนึงว่าจำเลยจะต้องการทนายหรือไม่ หรือในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ไม่ว่าจะอัตราโทษเท่าใด ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าจำเลย

⁹ ศุภมาศ พยัฆวิเชียร, ศุโข สืบสุข และผกาภรณ์ เกื้อนชัย, *การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา* ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน*, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552), หน่วยที่ 11.

¹⁰ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 59.

¹¹ สุรางค์รัตน์ บุญสรรงค์, “อำนาจศาลทหารภายใต้กฎอัยการศึก (The military courts under martial law),” *บทความวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา* 4, ฉ. 1, (2557): 17-20, https://library.senate.go.th/e-library/web/main_document.jsp?DocID=7729352&DocIDOPDC=, สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.

ไม่มีทนายและจำเลยต้องการ ศาลมีหน้าที่จะต้องตั้งทนายให้แก่จำเลย ดังนั้นหากจำเลยแถลงว่าไม่มีทนาย และไม่ต้องการทนาย กรณีเช่นนี้ศาลจะไม่ตั้งทนายให้จำเลย ปัญหาคือทนายความที่ตั้งขึ้นให้แก่จำเลยที่เป็นพลเรือนและจำเลยที่เป็นทหาร เป็นทนายความประเภทใด ซึ่งแม้ว่าตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทนาย พ.ศ. 2499 ข้อ 5 ได้กำหนดให้ในคดีที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลตั้งทนายให้จำเลย ศาลทหารจะตั้งทนายความตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนดหรือทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความก็ได้¹² ซึ่งในปัจจุบันศาลทหารยังไม่มีทนายอาสา เนื่องจากโดยปกติจำเลยที่เป็นทหารและไม่มีทนายความ ก็จะมีนายทหารพระธรรมนูญของหน่วยที่จำเลยสังกัดอยู่ ทำหน้าที่ช่วยเหลือจำเลยที่เป็นทหารโดยทำหน้าที่เป็นทนายจำเลยในศาล แต่กรณีนี้ไม่ครอบคลุมถึงจำเลยที่เป็นพลเรือน ทำให้คดีที่พลเรือนต้องขึ้นศาลทหารขาดทนายความอาสาในการให้คำปรึกษาทางกฎหมายเบื้องต้น ช่วยจัดการเรื่องประกันตัวหรือการเขียนคำร้องหรือคำแถลงรวมถึงการต่อสู้คดีในชั้นพิจารณาคดี แสดงให้เห็นว่าการอำนวยความสะดวกของศาลทหารนั้นไม่มีการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะมีสิทธิมีที่ปรึกษาด้านกฎหมาย¹³ ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นพลเรือนที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารนั้นอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ในการต่อสู้คดี และอาจได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาของศาลทหารเกินกว่าฐานความผิดที่สมควรจะได้รับ อันมีสาเหตุมาจากพยานฝ่ายโจทก์เบิกความในชั้นศาลไม่ตรงกับความเป็นจริงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ตาราง 1 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในศาลทหารและศาลยุติธรรม

สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย	ศาลทหาร	ศาลยุติธรรม
ระยะเวลาในการควบคุมตัว	90 วัน	48 ชั่วโมง
การพิจารณาคดีลับหลัง	สามารถพิจารณาคดีลับหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพหรือไม่ติดใจฟัง	ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เฉพาะบางกรณี

¹² ปรีชาญู จามเจริญ, “สิทธิมนุษยชนว่าด้วยการตั้งทนายความให้แก่จำเลยในศาลทหาร,” เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, (2559): 9-11, http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/read.php?bibid=11543&cat=4&typ=4&file=IS4H_590418.pdf, สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.

¹³ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “สถานการณ์สิทธิของพลเรือนไทยภายใต้ศาลทหารและกฎอัยการศึก,” (2557), 11- 12, <https://tlhr2014.files.wordpress.com/2015/02/150123-military-court-thai.pdf>, สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.

ตาราง 1 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในศาลทหารและศาลยุติธรรม (ต่อ)

สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย	ศาลทหาร	ศาลยุติธรรม
สิทธิการมีทนายความ	แต่งตั้งทนายความได้ในชั้นพิจารณาคดี ในชั้นสอบสวนไม่สามารถขอแต่งตั้งทนายความได้	แต่งตั้งทนายความได้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน

ดังนั้นจะเห็นว่าการให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลเรือนที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยและถูกดำเนินคดีในศาลทหารนั้น ยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของศาลทหารอย่างเพียงพอ กระบวนการยุติธรรมของศาลทหารจะต้องมีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยมุ่งเน้นการตรวจสอบพยานหลักฐาน รวมทั้งกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในทุกขั้นตอนของกระบวนการซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้¹⁴ ตลอดจนการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในศาลทหารนั้น จะต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 ที่บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่ลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และจำเลยพึงมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม¹⁵ ด้วยเหตุนี้จึงควรทำการศึกษารวบรวม กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในศาลทหาร เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ให้ครอบคลุมถึงสิทธิของผู้ต้องหาและสิทธิของจำเลยในศาลทหาร ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ ป.วิ.อ. ที่มีการบัญญัติสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของพลเรือนมิให้ถูกละเมิด เมื่อถูกดำเนินคดีในศาลทหารในขณะที่สถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ จึงควรมีการเพิ่มบทบัญญัติในส่วนนี้ไว้ในภาค 5 วิธีพิจารณาความอาญาทหาร ลักษณะ 1 บททั่วไป เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

¹⁴ สุวานี ศรีวิไลทนต์, “การพัฒนากระบวนการยุติธรรมของศาลทหารภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ศึกษากรณี : คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน,” (2550): 64, เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตร ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 14 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, (2550), library.coj.go.th/th/search.html?option=all&keyword=สุวานี+ศรีวิไลทนต์&location=all&year=&year=, สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2551 มาตรา 8 (1).

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับศาลทหาร การดำเนินคดีในศาลทหาร และการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาตามหลักสิทธิมนุษยชน

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นพลเรือนในศาลทหารของประเทศไทยกับต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นพลเรือนที่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

การบังคับใช้ พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ในปัจจุบันยังไม่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นพลเรือน ที่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารอย่างเพียงพอเมื่อเทียบกับการดำเนินคดีในศาลพลเรือน จึงควรมีการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ให้มีความทันสมัย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในศาลทหาร มีขอบเขตการวิจัยตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) โดยมุ่งศึกษาสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นพลเรือนในศาลทหารให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามหลักสิทธิมนุษยชน และนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ให้มีความสอดคล้องกับหลักสากลมากยิ่งขึ้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการวิจัยที่พรรณนาเฉพาะเอกสารที่มีอยู่แล้วถึงกรณีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในศาลทหารที่เป็นพลเรือน โดยการรวบรวมข้อมูลและจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งจากประเทศไทยและในต่างประเทศ เช่น ข้อตกลงระหว่างประเทศ สนธิสัญญาสากล ตั๋วบทกฎหมายของต่างประเทศ และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับศาลทหาร การดำเนินคดีในศาลทหาร และการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาตามหลักสิทธิมนุษยชน

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นพลเรือนในศาลทหารของประเทศไทยและในต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นพลเรือนที่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในศาลทหารของประเทศไทยแล้ว พบว่าในปัจจุบันการบังคับใช้ พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ยังไม่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นพลเรือน ที่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารอย่างเพียงพอ เมื่อเทียบกับการดำเนินคดีในศาลพลเรือน ยกตัวอย่างกรณี สิทธิในการแต่งตั้งทนายความ โดยในศาลทหารของประเทศไทย พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มิได้บัญญัติไว้ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารแต่งตั้งทนายความในชั้นสอบสวนได้ แต่จะบัญญัติไว้ให้แต่งตั้งทนายความได้ในชั้นพิจารณาคดี ตาม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ม.55 ซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเสียสิทธิในการต่อสู้คดี เนื่องจากไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย การขอประกันตัว หรือการเตรียมเอกสารต่างๆ จากตัวอย่างของสิทธิในการแต่งตั้งทนายความในศาลทหารของประเทศไทยข้างต้น ทำให้เห็นความแตกต่างของศาลทหารในประเทศไทยและในศาลทหารของต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

ในศาลทหารของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ต้องหาจะได้รับความคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ การตั้งข้อกล่าวหาต้องมีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอ อีกทั้งยังมีสิทธิอ้างพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้าง ข้อถกเถียงของตนทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตามระเบียบว่าด้วยพยานหลักฐาน เพื่อนำมาหักล้างความผิดหรือเป็นเหตุบรรเทาโทษของตนเองได้ และในกรณีสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ ผู้ต้องหาจะไม่มีสิทธิร้องขอให้กองทัพจัดหาทนายความมาช่วยเหลือตนเองได้ แต่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความซึ่งเป็นพลเรือนมาว่าคดีแก้ต่างแทนตนได้แต่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง

ในศาลทหารของประเทศแคนาดา ก่อนการพิจารณาคดีจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับสำเนาคำฟ้อง สำเนาบันทึกย่อ และได้รับสิทธิแต่งตั้งทนายความได้ทันที เพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมาย หากจำเลยยังเตรียมตัวไม่พร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลทหาร จำเลยย่อมมีสิทธิขอเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปก่อน โดยให้ระบุรายละเอียดต่าง ๆ ในคำฟ้องว่า พยานหลักฐานยังไม่เพียงพอหรือไม่ชัดเจนพอที่จะสามารถนำมาใช้ในการต่อสู้คดีเพื่อให้ตนเองชนะได้ แต่หากมีการพิจารณาคดีจนเสร็จสิ้นและจำเลยรับสารภาพแล้ว อัยการศาลทหารจะทำหน้าที่พิสูจน์ตามกระบวนการทางกฎหมายว่า คำให้การของจำเลยเป็นไปโดยชอบธรรมตามกฎหมายหรือไม่ และจำเลยถูกข่มขู่ให้ต้องรับสารภาพด้วยหรือไม่

ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มีการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการบัญญัติไว้ให้จำเลยมีสิทธิเลือกแต่งตั้งทนายได้ ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาโดยตรงของจำเลยตัวแทน คู่สมรส หรือญาติสืบสายโลหิตในลำดับไม่เกินกว่า 3 ชั้นของจำเลยก็มีสิทธิแต่งตั้งทนาย

ให้จำเลยได้เช่นกัน และในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ซึ่งถ้าจำเลยไม่มีทนายของตนเอง ตุลาการพระธรรมนูญในคดีนั้นก็แต่งตั้งทนายแผ่นดินให้แก่จำเลย และได้มีการจัดตั้งศาลทหารชั้นสูงสุดพิเศษ (Extra - ordinary Trial Court – Martial) อีกศาลหนึ่งเพื่อพิจารณาคดีที่ศาลทหารได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่ในภายหลังพบว่าการพิจารณาคดีของศาลทหารดังกล่าว เป็นไปโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ศาลทหารชั้นสูงสุดพิเศษนี้อาจเพิกถอนคำพิพากษาศาลทหารครั้งก่อนได้ นอกจากนี้ จำเลยยังมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ในทันที หากมีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่าตนเองมีผู้กระทำความผิด

จากสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติที่ผ่านมา และได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกนั้น กระบวนการบังคับใช้กฎหมายของศาลทหารมีความแตกต่างจากการบังคับใช้กฎหมายของศาลยุติธรรมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพลเรือนที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิ จนอาจกลายเป็นการลงโทษผู้ต้องหาเกินกว่าโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยผู้วิจัยได้พบว่า การให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในศาลทหารตาม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มีปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่เป็นพลเรือนที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารอยู่ 2 ประการ ดังนี้

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย

การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลย ถือเป็นหลักการสำคัญในการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาให้ถูกปรับปรำให้ต้องรับโทษในคดีอาญาโดยไม่สมควร ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาว่า “ในการดำเนินคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” จากบทบัญญัติดังกล่าว แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะได้มีการบัญญัติเพื่อรับรองความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาที่ศาลจะมีการพิจารณาคดีตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดแล้วก็ตาม แต่การปฏิบัติการทางทหารในสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติที่ผ่านมา นั้น ได้ทำให้พลเรือนที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและถูกดำเนินคดีในศาลทหาร ไม่มีสิทธิในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองตามขั้นตอนหรือกระบวนการทางกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารจะมีอำนาจเพิ่มขึ้นในการพิจารณาคดีกับพลเรือนที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือประกาศของคสช. นอกเหนือจากการพิจารณาคดีบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติ ซึ่งได้แก่ ทหารนักเรียนทหาร และข้าราชการพลเรือนสังกัดกระทรวงกลาโหมที่กระทำความผิดในบริเวณสถานที่ปฏิบัติราชการทหาร โดยกระบวนการพิจารณาคดี ในขณะที่สถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกตินั้น ศาลทหารจะใช้วิธีการพิจารณาคดีแบบรวบรัด มีการพิจารณาคดีเพียงศาลเดียวคือศาลทหารชั้นต้น ทำให้พลเรือนซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นอุทธรณ์ และฎีกาไม่ได้ ถ้าหากในศาลทหารชั้นต้นมีความผิดพลาดในการต่อสู้คดี ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมต้องสูญเสียโอกาสในการยื่นขออุทธรณ์ และฎีกาตามกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองให้ชัดแจ้งมากยิ่งขึ้นจึงทำให้พลเรือนถูกดำเนินคดีในศาลทหาร จะถูกจำกัดสิทธิในการปรึกษา

ทนายความและการให้ทนายความที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมรับฟังการสอบปากคำในชั้นสอบสวน เนื่องจาก พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มิได้บัญญัติสิทธิของผู้ต้องหา หรือสิทธิของผู้ถูกจับเอาไว้ตั้งแต่ตอนที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก¹⁶” และ “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้ (1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม (2) แต่งทนายความแก่ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (3) ปกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว (4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ (5) ตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมนั้น (6) ตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วด้วย เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตาม (6) เช่นเดียวกับจำเลยด้วย¹⁷” จึงทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถแก้ข้อกล่าวหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังอาจสูญเสียสิทธิในการขอประกันตัว การปล่อยตัวชั่วคราวให้เป็นอิสระจากการถูกกักขังหรือควบคุมตัวจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีของศาลทหารในประเทศไทยมิได้ปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948 : UDHR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966 : ICCPR) ที่ได้กำหนดไว้เป็นหลักการว่า ให้สันนิษฐานว่า บุคคลทุกคน (Everyone) เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิด ผิดกฎหมาย โดยการวิจารณ์ที่เปิดเผย ซึ่งเขามีหลักประกันทั้งปวงที่จำเป็นในการต่อสู้คดี¹⁸ โดยศาลทหารในต่างประเทศได้มีแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในศาลทหาร ไว้ดังนี้

ประเทศแคนาดา มีความเห็นว่าการควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนการพิจารณาคดีเป็นการทำให้บุคคลถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในขณะที่ยังเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นจึงมีแนวทางการปฏิบัติที่ระบุไว้ใน Guideline for initiating judicial pre-trial custody hearing - Custody

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8.

¹⁸ United Nations Thailand, “The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) (Article 11:1),” 1948, <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>, สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.

Review Officers and unit's responsibilities¹⁹ ให้สำนักงานหัวหน้าผู้พิพากษาศาลทหาร (Office of the Chief Military Judge) จัดการพิจารณาทบทวนข้อกล่าวหาก่อนการพิจารณาคดีโดยเร็วที่สุด ภายใน 24 - 48 ชั่วโมง หลังจากได้รับคำร้องที่ได้ลงนามจากเจ้าพนักงานผู้พิจารณาทบทวนการคุมขัง (Custody Review Officer : CRO) หรือโดยเร็วที่สุดหลังจากผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการพิจารณา เพื่อมิให้เป็นการลิดรอนเสรีภาพของผู้ต้องหามากจนเกินไป แต่หากมีการพิจารณาคดีจนเสร็จสิ้นและจำเลยรับสารภาพแล้ว อัยการศาลทหารจะทำหน้าที่พิสูจน์ตามกระบวนการทางกฎหมายว่า คำให้การของจำเลยเป็นไปโดยชอบธรรมตามกฎหมายหรือไม่ และจำเลยถูกข่มขู่ให้ต้องรับสารภาพด้วยหรือไม่

ประเทศสหรัฐอเมริกา ประมวลกฎหมายยุติธรรมทางทหาร (Uniform Code of Military Justice : UCMJ) หมวด 9 มาตรา 59 (1)²⁰ ได้กำหนดให้การพิจารณาคดีหรือคำพิพากษาของศาลทหารที่ผิดพลาดจนเกิดผลกระทบต่อสิทธิที่สำคัญของผู้ต้องหา ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้ต้องหาอาจใช้สิทธิยื่นคำร้องขอต่อผู้พิพากษา (Judge Advocate General) ให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อใดก็ได้ภายในสามปีหลังจากมีการตัดสินคดี²¹ ซึ่งกระบวนการทางตุลาการหรือกระบวนการทางศาลทหารสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นกระบวนการที่ต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Due Process Of Law) ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอในการตั้งข้อกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิด และต้องเสนอข้อกล่าวหาขึ้นสู่การพิจารณาของศาลทหาร โดยผู้ถูกกล่าวหาสามารถร้องขอทนายความเพื่อช่วยเหลือในการต่อสู้คดีของตนเองได้ รัฐบาลต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลทหารภายใน 120 วัน นับแต่วันที่ตั้งข้อกล่าวหา หรือภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกควบคุมตัว (ซึ่งจะต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะทำร้ายตนเอง หรือทำร้ายบุคคลอื่น หรือจะหลบหนี)²²

สาธารณรัฐประชาชนจีน ตาม Military Trial CH มาตรา 167 ได้กำหนดให้จำเลยที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารพ้นผิด “เมื่อไม่มีหลักฐานพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือมีพฤติกรรม

¹⁹ *Guideline for Initiating Pre-Trial Custody Hearing – Custody Review Officers and Unit's Responsibilities*, (2018), References: A. section 159 of the NDA B. QR&O articles 105.25 and 105.26., <https://www.canada.ca/en/chief-military-judge/services/consult-legal-resources/pre-trial-custody-hearing.html>, accessed November 11, 2022.

²⁰ U.S. Code § 859 - Art. 59, “*Error of law; lesser included offense*,” 1956, <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/859>, accessed June 21, 2021.

²¹ U.S. Code § 873 - Art. 73, “*Petition for a new trial*,” 1956, <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/873>, accessed June 21, 2021.

²² ฉายพรรณ ไทยวัฒน์, “*อำนาจของศาลทหาร*,” (2521), cuir.car.chula.ac.th/simple-search?query=ฉายพรรณ&rpp=10&sort_by=score&order=desc, สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565.

ไม่เหมาะสม จำเลยควรได้รับแจ้งว่าเป็นผู้บริสุทธิ์²³” หลังจากที่ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีลงโทษจำเลยเสร็จเด็ดขาดแล้วอาจมีการร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เพื่อประโยชน์ของจำเลยได้ ถ้าหากปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ คำร้องดังกล่าวนี้อาจกระทำได้โดยอัยการทหาร จำเลย ผู้บังคับบัญชาโดยตรงของจำเลย ตัวแทน หรือคู่สมรสของจำเลย ในกรณีที่จำเลยเป็นบุคคลวิกลจริต คู่สมรส หรือญาติสืบสายโลหิตในลำดับไม่เกินกว่า 3 ชั้นของจำเลยหรือญาติของคู่สมรสของจำเลยไม่เกินกว่า 2 ชั้น หรือหัวหน้าครอบครัวของจำเลยอาจเป็นผู้ยื่นคำร้องขอได้

ตาราง 2 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในศาลทหารของประเทศไทยและต่างประเทศ

สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย	ประเทศไทย	ประเทศแคนาดา	ประเทศสหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐประชาชนจีน
สิทธิการมีทนายความ	แต่งตั้งทนายความได้ในชั้นพิจารณาคดี	แต่งตั้งทนายความทันที	แต่งตั้งทนายความทันที	แต่งตั้งทนายความทันที
การร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่	ไม่สามารถร้องขอได้	ไม่สามารถร้องขอได้แต่มีการทบทวนคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นจากอัยการทหาร	ร้องขอได้ภายใน 3 ปีหลังจากมีคำตัดสิน	ร้องขอได้ถ้าหากปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นว่าการบังคับใช้ พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ในปัจจุบันยังไม่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่เป็นพลเรือนที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารอย่างเพียงพอ เมื่อเทียบกับการดำเนินคดีในศาลยุติธรรม หรือการพิจารณาคดีของศาลทหารในต่างประเทศ อย่างเช่น ประเทศแคนาดา ประเทศสหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกันกับศาลยุติธรรม

²³ Military Trial CH Article 167, “Part 2 The First Trial, Chapter 3 The Second Trial,” <https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawParaDeatil.aspx?pcode=F0120008&bp=20>, accessed November 11, 2022.

2.2 ปัญหาในการกำหนดความผิดทางอาญาในคดีที่พลเรือนเป็นผู้ต้องหา

กระบวนการดำเนินคดีทางอาญามีไว้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งการกำหนดความผิดทางอาญา การบัญญัติฐานความผิดและอัตราโทษไว้ ก็เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้ผู้ต้องหาในคดีอาญาได้ตระหนักรู้ถึงความรุนแรงของความผิดที่ตนเองได้กระทำขึ้นมา และที่ผ่านมาจากสถานการณ์บ้านเมืองตกอยู่ในสภาวะไม่ปกติ ทำให้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกในการบริหารจัดการความไม่สงบภายในประเทศ ระบุให้บุคคลที่กระทำความผิด 4 ประเภท ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน และความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งของ คสช.²⁴ ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อมีการกระทำความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว ทหารมีสิทธิจับกุมตัวหรือควบคุมตัวพลเรือนที่ตกเป็นผู้ต้องหาได้หรือไม่ เนื่องจากตาม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มิได้บัญญัติถึงสาระสำคัญให้ลักษณะของความผิด 4 ประเภทดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา และอาจมีความเสี่ยงที่ผู้ต้องหาจะไปกระทำความผิดซ้ำอีก

อย่างไรก็ดีแม้ว่าที่ผ่านมานั้นศาลทหารของประเทศไทยจะเคยมีคำพิพากษาในกรณีที่พลเรือนกระทำการฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งของ คสช. มาบ้างแล้ว แต่ความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างศาลทหารกับศาลยุติธรรมก็ยังมีให้เห็น จนทำให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมตามมา เช่น คดีฝ่าฝืนคำสั่งหรือประกาศ คสช. ที่เป็นคดีความผิดในลักษณะเดียวกัน ศาลทหารลงโทษปรับ 10,000 บาท เมื่อรับสารภาพลดเหลือ 5,000 บาท ในขณะที่ศาลยุติธรรม เช่น คดีสมบัติ บุญงามอนงค์ ศาลแขวงดุสิตลงโทษปรับ 500 บาท²⁵

ดังนั้นจะเห็นว่าการนำตัวพลเรือนที่ตกเป็นผู้ต้องหาให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลทหาร ต้องมีการกำหนดความรับผิดทางอาญาให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด มิใช่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษทางอาญาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงเจตนาของพลเรือนที่ตกเป็นผู้ต้องหาว่ามีเจตนากระทำความผิดอาญาตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาหรือไม่ โดยพิจารณาถึงผลของการกระทำหรือระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำตัวพลเรือนที่ตกเป็นผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลทหารมากน้อยเพียงใดด้วย

²⁴ ศุภณัฐ บุญสด, “กระบวนการยุติธรรมทางทหารและระบบกฎหมายที่ปิดตาย,” (2559), https://tlhr2014.wordpress.com/2016/04/13/military_justice/, สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565

²⁵ พิธีธรรม กิติคุณ, “การกำหนดให้ความผิดบางประเภทเข้ามาอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาคดีของศาลทหาร,” (2558), 1, https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=36577&filename=house2558, สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2561.

3. สรุปและอภิปรายผล

การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยถือเป็นส่วนสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาถูกรักษาไว้ภายใต้โทษทางอาญาโดยไม่สมควร โดยกฎหมายได้วางหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและต้องรับโทษ” ดังนั้น ในขณะที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาคัดลบลงโทษผู้ใดจะปฏิบัติต่อผู้นั้นเสมือนกับเป็นผู้กระทำ ความผิดแล้วไม่ได้

จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาในสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก เพื่อควบคุมสถานการณ์ภายในประเทศ มีการออกประกาศหรือคำสั่งทางทหารระบุให้การกระทำใดเป็นความผิดและจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหาร ซึ่งอาจมีความสับสนทำให้ พลเรือนตกเป็นผู้ต้องหาและถูกดำเนินคดีในศาลทหารได้จากการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ เช่น กรณีการกลับบ้านหลังสี่ทุ่ม อาจเข้าข่ายเป็นความผิดตามประกาศหรือคำสั่งของฝ่ายทหาร ที่ออกมาเพื่อให้บ้านเมืองอยู่ในความสงบเรียบร้อย เป็นต้น

อย่างไรก็ดีในช่วงสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ นั้น แม้ว่าทหารจะมีอำนาจในการบริหารจัดการบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อย แต่การที่จะนำตัวพลเรือนไปดำเนินคดีในศาลทหารได้นั้น ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักสำคัญไม่ให้เกิดการละเมิด เพราะหลักปฏิบัติตามกฎหมายสากลระหว่างประเทศ ทั้งในเรื่องของหลักสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติที่ดีต่อพลเรือน มีเจตนารมณ์ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ โดยห้ามมิให้รัฐใช้อำนาจกระทำการละเมิดรวมถึงใช้ความรุนแรงต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง อีกทั้งบุคคลยังต้องได้รับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นไม่ว่าพลเรือนจะถูกดำเนินคดีอาญาในศาลทหารด้วยข้อกล่าวหาใดก็ตามหรือได้รับการปฏิบัติในรูปแบบใดก็ตาม รัฐจะละเมิดสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ เพราะบุคคลทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน เป็นสิทธิโดยชอบธรรมทางกฎหมายที่สมควรได้รับการยอมรับและปฏิบัติตามเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการสากลระหว่างประเทศ

โดยบทบัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948 : UDHR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966 : ICCPR) ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญา เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างเหมาะสม ตั้งแต่การจับกุมตัวผู้ต้องหา การได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร การปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีโอกาสเตรียมพยานหลักฐานมาใช้ในการต่อสู้คดี นอกจากนี้ในสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ การกักตัว การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ต้องมีการจำแนกออกจากผู้ต้องโทษอย่างชัดเจน และต้องได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายจากทนายความ โดยปราศจากค่าใช้จ่าย ซึ่งหากผู้ต้องหาหรือ

จำเลย มีพยานหลักฐานใหม่ที่พิสูจน์ได้ว่าได้รับการลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม ก็มีสิทธิได้รับการชดเชยตามกฎหมายจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีในศาลทหารของประเทศไทยนั้น หากเป็นในสถานการณ์บ้านเมืองปกติ ศาลทหารจะมีกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับศาลยุติธรรม กล่าวคือ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความรู้สึกไม่พึงพอใจกับคำพิพากษาของศาลทหารชั้นต้นก็มีสิทธิยื่นอุทธรณ์และฎีกา ไปยังศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุดตามลำดับ เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของตนเองได้ แต่ในขณะที่สถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ การดำเนินคดีของศาลทหารจะมีความเกี่ยวข้องกับพลเรือนซึ่งกระทำความผิดกฎหมายอาญา โดยการฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งของ คสช. ในระหว่างที่มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก จนเป็นเหตุให้พลเรือนถูกดำเนินคดีในศาลทหาร ซึ่งพลเรือนที่ถูกดำเนินคดีในศาลทหารนั้น อาจจะไม่ได้รับการคุ้มครองเทียบเท่ากับการดำเนินคดีในศาลยุติธรรม และอาจขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศ และความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับที่ประเทศไทยเป็นภาคี เพราะหลักการพิจารณาพิพากษาคดีตาม พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 คือหลักวิธีปฏิบัติที่ใช้กับบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะที่กระทำความผิดและถูกพิจารณาคดีในศาลทหารเท่านั้น ไม่ได้บัญญัติไว้รองรับพลเรือนที่ถูกพิจารณาคดีในศาลทหาร จึงอาจทำให้พลเรือนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในศาลทหารไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิจากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารเท่าที่ควร

ในประเทศต่าง ๆ ที่มีศาลทหารเช่นเดียวกับประเทศไทยได้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในหลายประการที่สำคัญ เช่น ประเทศแคนาดา กำหนดให้มีการทบทวนคำร้องขอก่อนการพิจารณาคดีให้เร็วที่สุด ภายใน 24 - 48 ชั่วโมง เพื่อมิให้เป็นการลิดรอนสิทธิของผู้ต้องหามากเกินไป ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา ตามประมวลกฎหมายยุติธรรมทางทหาร (Uniform Code of Military Justice : UCMJ) หมวด 9 มาตรา 59 (1) ได้กำหนดให้ความบกพร่องของคำพิพากษา ที่เกิดจากการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถยื่นคำร้องขอต่อผู้พิพากษา (Judge Advocate General) ให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เมื่อใดก็ได้ภายในสามปีนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีน ตาม Military Trial CH มาตรา 167 ได้กำหนดให้จำเลยพ้นผิดเมื่อไม่มีหลักฐานพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมตามที่ถูกลงโทษ เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะ

การดำเนินคดีอาญากับพลเรือนที่ตกเป็นผู้ต้องหาในศาลทหาร เป็นการแจ้งข้อกล่าวหาโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งพลเรือนโดยทั่วไปอาจขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางการทหารในการควบคุมสถานการณ์บ้านเมืองภายในประเทศ ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้พลเรือนถูกกล่าวหาให้มีความผิดและได้รับโทษทางอาญาโดยไม่สมควร จึงควรนำบทสันนิษฐานความผิดตาม ป.วิ.อ. มาตรา 227 มาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลทหาร โดย

เสนอให้ควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติใน พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 13 วรรคสอง ในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยว่า “หากเกิดความสงสัยในพฤติกรรมการดำเนินคดีของจำเลย หรือมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะสามารถดำเนินการเอาผิดกับจำเลยได้ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 227” ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาของศาลยุติธรรม และเป็นไปตามแนวทางเดียวกันกับการพิจารณาคดีทางทหารของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตาม Military Trial CH มาตรา 167 ที่กำหนดให้จำเลยในศาลทหารพ้นผิดเมื่อไม่มีหลักฐานพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม จำเลยควรได้รับการพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ในกรณีพลเรือนซึ่งเป็นผู้ต้องหาและถูกดำเนินคดีในศาลทหาร แม้ช่วงเวลาในการเกิดเหตุจะเป็นเวลาในสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ แต่การแจ้งข้อกล่าวหาต่อพลเรือนว่ามีความผิดและต้องได้รับโทษย่อมต้องมีผลทันทันท่วงที ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้พลเรือนที่ตกเป็นผู้ต้องหาในศาลทหารมีโอกาสได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง โดยการยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ เพื่อให้จำเลยมีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดทั่วไป ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาในประมวลกฎหมายยุติธรรมทางทหาร (Uniform Code of Military Justice : UCMJ) หมวด 9 มาตรา 59 (1) ได้กำหนดให้ความบกพร่องของคำพิพากษาที่เกิดจากการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาเป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อผู้พิพากษา (Judge Advocate General) ให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อใดก็ได้ภายในสามปีนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นมลทินและกลับคืนสถานะเป็นผู้บริสุทธิ์ดังเดิม

บรรณานุกรม

- นายพรณ ไทยวัฒน์. “อำนาจของศาลทหาร.” 2521. cuir.car.chula.ac.th/simple-search?query=นายพรณ&rpp=10&sort_by=score&order=desc. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.
- ประกาศกองทัพบก ฉบับที่ 1/2557. “เรื่อง การประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2557.” (2557) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษ 97 ง. (20 พฤษภาคม 2557). <https://ratchakittha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=2010314>. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565.
- ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 37/2557. “เรื่อง ความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร พ.ศ. 2557.” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษ 92 ง. (25 พฤษภาคม 2557). <https://ratchakittha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=2009463>. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565.
- ปรีชาญ จามเจริญ. “สิทธิมนุษยชนว่าด้วยการตั้งทนายความให้แก่จำเลยในศาลทหาร.” เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 2559. http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/documents/documents/IS4H_590418.pdf. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.
- พิรุวรรณ กิติคุณ. “การกำหนดให้ความผิดบางประเภทเข้ามาอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาคดีของศาลทหาร.” 2558. https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=36577&filename=house2558. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2561.
- ศุภณัฐ บุญสด. “กระบวนการยุติธรรมทางทหารและระบบกฎหมายที่ปิดตาย : เครื่องมือในทางการเมืองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ.” THAI LAWYERS FOR HUMAN RIGHTS, 2559. https://tlhr2014.wordpress.com/2016/04/13/military_justice/. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.
- ศุภมาศ พยัฆวีเชียร, ศุโขไซ สืบสุข และผกาภรณ์ เกื้อนชัย. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ใน เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552.
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. “สถานการณ์สิทธิของพลเรือนไทยภายใต้ศาลทหารและกฎอัยการศึก.” 2557. <https://tlhr2014.files.wordpress.com/2015/02/150123-military-court-thai.pdf>. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.

- สุรางค์รัตน์ บุญสรรงค์. “อำนาจศาลทหารภายใต้กฏอัยการศึก (The military courts under martial law).” *บทความวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, ฉ.1. (2 5 5 7). https://library.senate.go.th/e-library/web/main_document.jsp?DocID=7729352&DocIDOPDC=. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2564.
- สุวณิ ศรีวีไลทนต์. “การพัฒนากระบวนการยุติธรรมของศาลทหารภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ศึกษากรณี : คຸ້ມຄອງລິຫິເສຣີຖາພແລະກາຣມີສ່ວນຮ່ວມຂອງກາດປຣາຊາຊນ.” *เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 14 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม*. 2550. library.coj.go.th/th/search.html?option=all&keyword=สุวณิ+ศรีวีไลทนต์&location=all&year=&eyear=. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2565.
- สำนักงานพระธรรมนูญทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย “*กฎหมายคຸ້ມຄອງการปฏิบัติกาทางทหาร*.” 2554. <https://legal.rtaf.mi.th/web/images/law/4/1.pdf>. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2565.
- อริยพร โพธิ์ใส. “หลักทั่วไปในการตีความกฎหมายแพ่งและอาญา.” *จลนนิติ (ก.ค.- ส.ค. 53)*: 166-168. <http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/all/all22.pdf>. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2565.
- Guideline for Initiating Pre-Trial Custody Hearing – Custody Review Officers and Unit’s Responsibilities*. References: A. section 159 of the NDA B. QR&O articles 105.25 and 105.26. <https://www.canada.ca/en/chief-military-judge/services/consult-legal-resources/pre-trial-custody-hearing.html>. accessed June 21, 2021.
- Military Trial CH Article 167. “*Part 2 The First Trial, Chapter 3 The Second Trial*.” 1999. <https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawParaDeatil.aspx?pcode=F0120008&bp=20>. accessed November 11, 2022.
- U.S. Code § 859 - Art. 59. “*Error of law; lesser included offense*.” 1956. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/859>. accessed June 21, 2021.
- U.S. Code § 873 - Art. 73. “*Petition for a new trial*.” 1956.” <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/873>, accessed June 21, 2021.
- United Nations Thailand. “The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) (Article 11:1),” 1948. <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>, 2564, In addition, ICCPR Article 14:2 further provides that “*Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law*.” accessed June 21, 2021.

